

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistallenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Jussila, A. (2022) Oppivelvollisuus ja ohjaus – valvontaa, velvollisuuksia ja kohtaamisia. TAMKjournal, 14.12.2022.

URL: <https://sites.tuni.fi/tamk-julkaisut/pedagogiset-ratkaisut/oppivelvollisuus-ja-ohjaus-valvontaa-velvollisuuksia-ja-kohtaamisia-ari-jussila/>

Oppivelvollisuus ja ohjaus – valvontaa, velvollisuuksia ja kohtaamisia | Ari Jussila

14.12.2022

TAMKjournal | Oppivelvollisuuden laajentuminen on merkittävä koulutuksen uudistus. Sillä tavoitellaan vähintään toisen asteen tutkintoa kaikille perusopetuksen päättäneille. Toimiva ohjaus nähdään merkittävänä tekijänä tavoitteeseen pyrittäessä. Miten oppivelvollisuuden laajentuminen vaikuttaa ohjaukseen ja millaisilla säädöksillä ohjausta ohjataan?

Oppivelvollisuuden laajentuminen vaikuttaa oppilaitosten ohjaustoimintaan ja -ympäristöön. Ohjausta tarkastelevat artikkelit muistuttavat usein vaikeudesta määritellä, mitä ohjaus on, sillä ohjaus on laaja ja monisisältöinen käsite. Kiteytetysti voidaan kuitenkin todeta, että ohjauksessa on keskeistä ohjattavan toimijuutta vahvistava kohtaaminen ja prosessinomainen tavoitteellinen toiminta (Kukkonen, Rantanen & Jussila 2018, 71–73). Tässä artikkelissa tarkastellaan ohjausta edellisen määritelmän mukaisesti paitsi kohtaamisena myös oppilaitoksen tapana järjestää ohjaustoimintaa.

Oppivelvollisuuden laajentuminen tuo muutoksia ohjaukseen ja sen toimintaympäristöön.

Elinikäisen ohjauksen strategia 2020–2023 tiivistää hyvin hallitusohjelmaan perustuvat oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteet. Niiden päämääränä on turvata riittävä ja laadukas ohjaus. Lisäksi perusasteen ja toisen asteen nivelvaiheen yhteistyö pyritään rakentamaan aiempaa tiiviimmäksi, jotta kaikki nuoret siirtyvät perusopetuksen jälkeen

toiselle asteelle. Ensisijaisesti siirrytään tutkintoon johtavaan koulutukseen ja tarvittaessa muuhun oppivelvollisuuden piiriin kuuluvaan koulutukseen. (Valtioneuvosto 2020, 20.)

Perusopetuksen oppivelvollisuus

Peruskoulun näkökulmasta koulutuksen ja ohjauksen tavoite on oppivelvollisuuden laajentumisen jälkeenkin pysynyt samana. Tavoite on, että oppilas löytää parhaan mahdollisen toisen asteen opiskelupaikan. Oppivelvollisuuden laajentuminen tuo oppilaalle hakuvuorituksen, jota koulutuksen järjestäjän on ohjattava ja valvottava (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020, § 11).

Oppilaan on saatava riittävästi ohjausta, jotta hän pystyy täyttämään hakuvuorituksen (L 1214/2020, § 11). Ohjauksen toimijoita usein mietityttää, mikä on riittävästi.

Perusopetuslakiin tehtiin seuraava lisäys: *Oppilaalla, joka tarvitsee perusopetuksen jälkeisiin jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää tukea, on oikeus saada opetussuunnitelman mukaisen oppilaanohjauksen lisäksi tarpeidensa mukaista henkilökohtaista oppilaanohjausta (tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus) (L628/1998, § 11a).*

Käytännön toimijana on pääasiassa oppilaanohjaaja. Ohjaus on luonteva osa hänen työtään, ja valvonnasta sovitaan täten paikallisesti. Hakeutumisen ohjauksen ja valvonnan velvoite kestää siihen saakka, kunnes oppilas on aloittanut opinnot. Jos oppilas ei ole täyttänyt hakuvuoritustaan (ei siis ole aloittanut opintoja), on asiasta tiedotettava oppilaan asuinkuntaa.

Tehostettu henkilökohtainen ohjaus perusopetuksessa

Tehostettu henkilökohtainen ohjaus on uusi asia ja käsite, joka herättää kysymyksiä: mitä se on ja kenelle se on tarkoitettu. Ensisijaisesti se on henkilökohtaiseen ohjaustarpeeseen vastaamista. Ohjauksen tavoitteena perusopetuksen ohjaussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2014, 442) mukaan on vahvistaa ohjattavan toimijuutta ja oma-aloitteisuutta koulutus- ja uravalintojaan koskevassa päätöksenteossa. Koulutuksen järjestäjän laatimassa paikallisen opetussuunnitelman osana olevassa ohjaussuunnitelmassa kuvataan miten ohjaus järjestetään, jotta tavoitteisiin päästään. Tehostettu henkilökohtainen ohjaus on lisäpanostus, jolla varmistetaan ohjauksen tavoitteiden saavuttamista. Kunnat ovat saaneet vuodesta 2021 alkaen korotettua valtionosuutta kohdennettavaksi tehostettuun oppilaanohjaukseen.

Lisäohjauksen tarpeeksi on arvioitu keskimäärin 10 tuntia oppilasta kohden (Opetushallitus 2022b).

Tehostettu henkilökohtainen ohjaus ei tarkoita tehostettua tukea. Nämä kaksi käsitettä muistuttavat toisiaan ja saattava sekoittaa. Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea (L628/98, § 16a). Toki oppilas, joka saa tehostettua tukea, voi olla myös tehostetun henkilökohtaisen ohjauksen tarpeessa.

Opetushallitus on antanut määräyksen, jossa muutetaan Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita ohjaussuunnitelman ja oppilaan ohjauksen osalta. Keskeisin muutos on tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus vuosiluokilla 7–9. Sillä tavoitellaan riittävää ohjausta hakuvuorituksen täyttämiseksi. (Opetushallitus 2021.) Hakuvuorituksen täyttäminen on näkyvä ja mitattava tulos. Perusopetuksen päättävät oppilaat ovat hakeneet harvoja poikkeuksia

lukuun ottamatta kattavasti jatko-opintoihin jo ennen lakiuudistustakin. Merkityksellisempää hakijan kannalta on onnistunut ohjaus, jolloin hakijan valinnat ovat tuloksetkaampia kuin aiemmin.

Oppivelvollisuuden uudistuksella pyritään vähentämään toisen asteen opintojen keskeytyksiä ja onnistunut ohjaus ennen hakeutumista on yksi keino ratkoa ongelmaa. (Opetushallitus 2022a, 5) Toimivissa siirtymissä tulisi löytää ne oppilaat, jotka ovat vaarassa jäädä koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle. Arvion mukaan noin 20 prosenttia perusopetuksen oppilaista ovat tällä vaaravyöhykkeellä ja heille tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus on tarkoitettu (Opetushallitus 2022a, 20).

Kaikki tarvitsevat oppilaanohjausta siirtymävaiheessa. Osalle riittää perusopetuslaissa (628/98, §11a) taattu opetussuunnitelman mukainen oppilaanohjaus. Miten tunnistaa ne, jotka tarvitsevat enemmän ohjausta? Ohjaustarpeen arvioinnissa on huomattava useita tekijöitä, kuten oppimiseen ja terveydentilaan liittyviä tai sosiaalisia tekijöitä. Oppilaanohjaaja arvioi ensisijaisesti oppilaanohjauksen tehostamisen tarpeen (Opetushallitus 2021), mutta hänen kannattaa tukeutua koulun muihin toimijoihin ja verkostoon arvioinnissaan (Opetushallitus 2022a, 20). Tehostetussa henkilökohtaisessa oppilaanohjauksessa oppilaalle annetaan henkilökohtaista ja muuta oppilaanohjausta sekä laaditaan henkilökohtainen jatko-opintosuunnitelma (L628/98, §11a).

Muutokset koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuussa

Oppivelvollisuuslaissa mainitaan koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu. Oppivelvollisuuden laajentuminen tuo muutoksia myös toisen asteen ohjaukseen. Ennen uudistusta toisen asteen koulutus oli vapaaehtoista. Perusopetuksen suorittanut sai valita, jatkaako hän toisen asteen koulutuksessa. Käytännössä vain harva jätti hakeutumatta toisen asteen koulutukseen. Koulutuksen aikana opiskelijalla oli ennen ja on nykyisin velvollisuus osallistua suunnitelman mukaiseen opetukseen (L531/17, §94; L714/18, §30). Vapaaehtoisuus näyttäytyi ennen uudistusta mahdollisuutena lopettaa opinnot. Oppivelvollisuuden laajentuminen tuo toisen asteen koulutuksen järjestäjille ohjaus – ja valvontavastuun. Koulutuksen järjestäjän on seurattava opintojen edistymistä ja mahdollisessa erotilanteessa selvittävät mahdollisuudet jatkaa opintoja sekä tukitoimien riittävyys. Jos opiskelija jää pois opinnoista on tästä ilmoitettava asuinkunnalle. (L1214/20, §12, §13)

Oppivelvollisen asuinkunnalla on ohjaus- ja valvontavastuu ilman koulutuspaikkaa olevista oppivelvollisista. Opetushallitus on rakentanut osaksi Opintopolku.fi-palvelua Valpas-palvelun, jonka avulla oppivelvollisuutta valvovat virkailijat voivat seurata oppivelvollisen tilannetta. Ilmoitukset asuinkunnan ja koulutuksenjärjestäjien välillä kulkevat palvelun kautta. Oppilaan- ja opinto-ohjaajille palvelusta tulee yksi työväline oppivelvollisuuden laajentuessa. Lisäksi asuinkunnalla on velvollisuus osoittaa kaikille oppivelvollisille opiskelupaikka (L1214/20, §15). Tämän hetken ymmärryksen mukaan se kasvattaa tutkintoon valmentavan (TUVA) koulutuksen merkitystä. Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta (1215/20 §3–4) antaa koulutuksen järjestäjien lisäksi kunnille mahdollisuuden poikkeustilanteissa järjestää tutkintoon valmentavaa koulutusta. TUVA-koulutus on todennäköisesti paikka, josta oppivelvolliselle osoitetaan lain edellyttämä opiskelupaikka.

Valvontaa vai ohjausta?

Oppivelvollisuuden laajentamisen tavoite on varmistaa vähintään toisen asteen tutkinto mahdollisimman monelle nuorelle. Ongelmana ei ollut niinkään hakeutuminen toisen asteen koulutukseen vaan toisen asteen koulutuksen keskeytyminen. Tästä herää kysymys, saavutetaanko pakolla tuloksia.

Lakiteksti painottaa seuraamis- ja valvontavelvoitetta, mutta ohjaukselle kohtaamisina on edelleen paljon tarvetta.

Lakiteksti painottaa toisen asteen seuraamis- ja valvontavelvoitetta, mutta ohjaukselle kohtaamisina on edelleen paljon tarvetta. Merkittävää uudistuksessa onkin ohjauksen roolin korostuminen. Riittävä ja tarkoituksenmukainen ohjaus sekä tuki opintojen aikana luovat edellytykset pysyä opinnoissa ja tukea opiskelijan valmistumista. Uudistuksessa seuranta tiivistyy ja sen myötä riski pudota koulutuksen ja ohjauksen ulkopuolelle pienenee. Toivottavasti oppivelvollisuuden laajentuminen näyttäytyy enemmän ohjauksen lisääntymisenä kuin pakkona.

Lähteet

Kukkonen, H., Rantanen, O. & Jussila, A. 2018. Ohjaus osana ammatillista koulutusta. Teoksessa Norontaus, A., Raudasoja, A., Tapani, A. & Ylittervo, R. (toim.) Innokkaasti edelläkävijänä. Kohti opetus- ja ohjaushenkilöstön uudistuvia identiteetti-positioita. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu, 71–79.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. Viitattu 9.6.2022.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170531>

Laki tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta 1215/2020. Viitattu 9.6.2022.
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2020/20201215>

Lukiolaki 714/2018. Viitattu 9.6.2022.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180714#L5P30>

Opetushallitus. (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Tampere. Viitattu 8.6.2022.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetushallitus (2021) LIITE 1 Muutosmääräykseen Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 muutokset koskien opetuksen järjestäjän ohjaussuunnitelmaa sekä oppilaanohjausta. Viitattu 19.5.2022.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Liite%20m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4ys_kirjeeseen%20OPH_557_2021.pdf

Opetushallitus (2022a). Tehostettu ja henkilökohtainen oppilaanohjaus. Oppaat ja käsikirjat 2022:2. Viitattu 3.6.2022.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Tehostettu_ja_henkilokohtainen_oppilaanohjaus_0.pdf

Opetushallitus (2022b). Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus. Viitattu 8.6.2022.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tehostettu-henkilokohtainen-oppilaanohjaus>

Oppivelvollisuuslaki 1214/2020. Viitattu 5.5.2022.
<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2020/20201214>

Perusopetuslaki 628/1998. Viitattu 3.6.2022.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Valtioneuvosto (2020). Elinikäisen ohjauksen strategia 2020–2023 Valtioneuvoston julkaisuja 2020:4. Viitattu 1.6.2022. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-536-8>

Kirjoittaja

Ari Jussila

Lehtori

Pedagogiset ratkaisut/Ammatillinen opettajakorkeakoulu

TAMK

ari.jussila@tuni.fi

Kuvituskuva: Unsplash/Nathan Jongerius